

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال هفتم، شماره بیست و ششم، بهار ۱۳۹۴

ص ص ۷۱-۵۳

بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر سردشت

رحمت ابراهیم پور^۱

دکتر محمود علمی^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۲/۷

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۵/۵/۲۳

چکیده

مطالعه در تاریخ جوامع بشری از آغاز تاکنون حکایت از آن دارد که برخی از نیازهای انسان علی‌رغم پیشرفت‌هایی که در سیر تاریخی او صورت گرفته هنوز با او همراه بوده و نه تنها از اهمیت آن کاسته نشده، بلکه ابعاد جدیدتری را به خود اختصاص داده که در گذشته مطرح نبوده است. یکی از مهم‌ترین نیازها، نیاز به امنیت است. جامعه آماری کل افراد بالای ۱۸ سال ساکن در شهرستان سردشت می‌باشد که تعداد آن‌ها برابر ۱۷۳۲۱ نفر می‌باشد. روش تحقیق، پیمایش است و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله است که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه برابر ۳۷۵ نفر است. برای آزمون رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد. طبق نتایج به دست آمده هر چه سرمایه اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود. پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی و سایر نهادهای مربوطه با برنامه‌ریزی دقیق و سنجیده و با تقویت چهار شاخص عمده سرمایه اجتماعی در ارتقاء احساس امنیت گام بردارند.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، احساس امنیت اجتماعی و شهروندان شهر سردشت.

بیان مسئله

مطالعه در تاریخ جوامع بشری از آغاز تاکنون حکایت از آن دارد که برخی از نیازهای انسان علی‌رغم پیشرفت‌هایی که در سیر تاریخی او صورت گرفته هنوز با او همراه بوده و نه تنها از اهمیت آن کاسته نشده، بلکه ابعاد جدیدتری را به خود اختصاص داده که در گذشته مطرح نبوده است. یکی از مهم‌ترین نیازها، نیاز به امنیت است. این نیاز در گذشته عامل مهمی در شکل‌گیری سازمان‌ها و نهادها در درون هر

۱. کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران.

۲. استادیار گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز- ایران (نویسنده مسئول).

جامعه بوده و توانسته است مانند گذشته به عنوان یکی از مهم‌ترین و حیاتی‌ترین نیاز بشر امروز مطرح شود تا جایی که تحقق آن در هر جامعه‌ای نوید پویایی، رشد و توسعه برای آن جامعه بوده و ثبات و پایداری ساختارهای اجتماعی را در آن جامعه موجب می‌شود (سجادی و دیگری، ۱۳۸۴: ۲۴۴). احساس ناامنی، از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع معاصر، به ویژه در کشورهای پیشرفته است؛ این بدین معنی است که گسترش این پدیده با سطح توسعه جامعه ارتباط داشته و به گونه‌ای، آینده اغلب جوامع محسوب می‌گردد (حسینی، ۱۳۸۶: ۷). امنیت بر اساس تئوری‌های جامعه‌شناسان و روان‌شناسان معروف در هرم نیازها جزء اولین نیازهای اساسی است، یعنی بعد از نیازهای فیزیولوژیکی نیاز به امنیت است که در صدر قرار دارد. وقتی امنیت در جامعه نباشد رفاه، توسعه، پیشرفت، و پوشش نخواهد بود، از سویی تامین و حس امنیت مهم‌ترین عامل به وجود آورنده سرمایه اجتماعی در جامعه است. مجموعه‌ای از سنت‌ها، هنجارها و ارزش‌هایی که در متن جامعه طی روابط اجتماعی خودجوش در بین افراد جامعه در طول زمان، در بین نسل‌ها به وجود می‌آید و با استمرار و نهادینه شدن نوعی کنترل اجتماعی غیر اقتدارآمیز را بر رفتار افراد جامعه اعمال می‌کند، از یک دیدگاه خاص «سرمایه اجتماعی»^۱ نامیده می‌شود که یکی از منافع عمده آن «امنیت اجتماعی»^۲ به معنای فقدان جرم، جنایت و انواع ناهنجاری‌ها و آسیب‌های اجتماعی می‌باشد.

امنیت اجتماعی به عنوان پیامد مطلوب و مثبت، حاصل تاثیرگذاری سرمایه اجتماعی بر زندگی فرد و به تبع آن در زندگی اجتماعی است. اصطلاح امنیت هر چند یک نگرش کلی را در ذهن تداعی می‌کند، اما اساس مفهوم امنیت اجتماعی که آن را از مفاهیم دیگر نظیر امنیت ملی و امنیت عمومی جدا می‌کند، تامین امنیت مادی و معنوی برای فرد است.

امنیت از نیازهای اولیه و اصلی انسان و جوامع انسانی محسوب و تا آن اندازه ضروری و مهم است که عمدتاً در کنار و یا در امتداد معیشت مطرح می‌شود (رجیبی پور، ۱۳۸۴: ۹۱).

رشد جامعه و خود شکوفایی آن متکی بر سرمایه‌های انسانی، فرهنگی، مادی و اجتماعی خانواده‌ها بوده و این سرمایه‌ها نیازمند امنیت، احساس امنیت و ایمنی است. این نیاز تا به آنجا ارزشمند و اساسی شمرده می‌شود که برخی بر این باورند که احساس امنیت بر وجود آن مقدم است. بی‌تردید آنگاه که روح و جسم اعضای خانواده در آرامش و آسودگی خاطر باشد، تمامی قوای ذهنی و جسمی آن‌ها معطوف به خود شکوفایی مادی و معنوی می‌شود، بنابراین به میزانی که امنیت در حوزه فردی و اجتماعی قوام یافته و استمرار می‌یابد به همان میزان متغیرهای شادابی، سرزندگی، اعتماد، مشارکت اجتماعی بیشتر و پویایی در خانواده و اجتماع آنان تبلور یافته و احساس خوشایند امنیت جلوه‌گر می‌گردد (پیرموزن، ۱۳۸۹: ۱۰۳-۱۰۱). یکی از اصلی‌ترین مولفه‌هایی که امنیت را ارتقاء می‌بخشد و جامعه را سالم، آرام و مطلوب می‌سازد سرمایه

¹ Social Capital

² Social Security

اجتماعی است، مفهوم سرمایه اجتماعی بر روابط میان انسان‌ها تمرکز دارد، روابطی که در تمام لحظات زندگی روزمره و در طول عمر انسان‌ها جریان داشته و رفتار و نگرش آن‌ها را تحت تاثیر قرار می‌دهد (رنانی، ۱۳۸۱: ۳۵). مفهوم سرمایه اجتماعی را می‌توان در سه جمله بیان کرد: ارتباطات مهم هستند. با ایجاد ارتباط با یکدیگر مردم دست به کارهایی می‌زنند که به تنهایی یا قادر به انجام آن نیستند یا برای انجام آن مشکلات فراوانی خواهند داشت (حسینی، ۱۳۸۴: ۶۲). سرمایه اجتماعی مشخصه‌ای است که توانایی سازمان‌دهی جمعی مشارکتی و داوطلبانه برای حل مشکلات گروهی یا عمومی را به حداکثر می‌رساند. در شرایطی که سرمایه اجتماعی، یعنی توانایی استفاده جمعی توأم با همکاری از منابع برای اهداف عمومی وجود نداشته باشد، بعید است که فقط سرمایه مالی و افزایش سرمایه انسانی بتواند نتایج مثبتی را به دنبال داشته باشد (تاجبخش، ۱۳۸۸: ۱۰). فقدان سرمایه اجتماعی مترادف با بروز انحرافات اجتماعی و تهدیدی برای احساس امنیت است، چون سرمایه اجتماعی وجود هنجارهای رفتاری مبتنی بر تشریک مساعی را منعکس می‌کند، انحرافات اجتماعی بالفعل نیز بازتاب نبود سرمایه اجتماعی خواهد بود. علایم نشان‌دهنده‌ی فقدان سرمایه اجتماعی آمارهایی از رفتارهای ضد اجتماعی است؛ عواملی که امنیت اجتماعی را خدشه‌دار می‌کند؛ مانند: نژادپرستی، پارتی‌بازی، آشناپرووری، بی‌تفاوتی، تبعیض جنسی، طلاق، فروپاشی خانواده، افت تحصیلی، سوء استفاده جنسی، آدم‌کشی، اعتیاد و پخش مواد مخدر کمبود سرمایه اجتماعی در جامعه را می‌رساند (اختر محقق، ۱۳۸۵: ۲۰).

علی‌رغم افزایش اهمیت امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن دستخوش تحول حیرت‌آوری شده است. در جوامع گذشته، اقتدار و کنترل و نظارت نهادهای رسمی، نماد قدرت و امنیت به شمار می‌رفت ولی در عصر جدید؛ عنصر اصلی ثبات، نظم و امنیت مقدار سرمایه اجتماعی، میزان پای‌بندی به ارزش‌ها و هنجارهای جمعی و به فضایل اخلاقی آن باز می‌گردد. بنابراین مدیریت درست و منطقی امنیت اجتماعی در جامعه منوط به ایجاد مشارکت مردمی و افزایش اعتماد به نهادها و حکومت در کلیه سطوح اجتماعی است. هیلر معتقد است که مشارکت و حضور مردم (به عنوان یکی از ابعاد سرمایه اجتماعی)، احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقاء داده و وسیله است که به کمک آن می‌توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۷). نقش سرمایه اجتماعی در تامین امنیت اجتماعی چه از جهت جلوگیری از بروز ناهنجاری‌ها و انواع جرایم اجتماعی و به تبع و در کنار آن از جهت زمینه‌سازی مشارکت مثبت و فعال فرد در زندگی اجتماعی، اساساً از طریق تاثیرگذاری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی در چگونگی رفتار افراد اعمال می‌شود (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۹).

در کل امنیت اجتماعی چه از نظر فردی و چه از نظر جمعی به صورت معلول سرمایه اجتماعی است (تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۵۰).

اهداف تحقیق

اهداف کلی

هدف کلی این تحقیق تعیین رابطه سرمایه اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهرستان سردشت می‌باشد.

اهداف فرعی

۱. تعیین رابطه بین میزان مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت.
۲. تعیین رابطه بین میزان اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت.
۳. تعیین رابطه بین میزان روابط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت.
۴. تعیین رابطه بین میزان انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت.
۵. تعیین رابطه بین عوامل فردی (جنس، سن، تحصیلات، تاهل، شغل، درآمد ماهیانه خانواده و هزینه ماهیانه خانواده) و میزان برخورداری از احساس امنیت اجتماعی شهروندان شهر سردشت.

دیدگاه‌های نظری در رابطه با امنیت

از دیدگاه جامعه‌شناسی امنیت سطوح متعددی دارد که مهم‌ترین آن امنیت در سطح خرد و کلان می‌باشد. دسته اول تعاریفی هستند که بر تهدید هویت جمعی تاکید دارند. ویور امنیت اجتماعی را توان‌مندی جامعه برای مراقبت از خصوصیات و ویژگی‌های بنیادین خود در شرایط تغییر و تهدیدات عینی تعریف کرده است، وی امنیت اجتماعی را با نیاز به حفظ هویت مرتبط می‌داند. بوزان امنیت اجتماعی را به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع می‌دهد که بر مبنای آن افراد خود را عضو گروه خاص تلقی نموده‌اند. از دیدگاه وی امنیت اجتماعی عبارت است از: توانایی گروه‌های مختلف صنفی، قومی، محلی و ... در حفظ هستی و هویت خود. در واقع بوزان و ویور امنیت را حالت فراغت از تهدید هویت جمعی و گروهی تلقی می‌کنند (گروسی، ۱۳۸۶: ۲۹). دسته دوم تعاریف، امنیت را به عنوان فقدان هراس از ویرانی و تهدید ارزش‌های جامعه می‌دانند، اگر امنیت اجتماعی را شامل تمهیداتی برای حفظ زندگی اعضای جامعه و سپس حفظ راه و روش زندگی آنان بدانیم، بنابراین می‌توان امنیت اجتماعی را رفع تهدید از عنصر اتصال دهنده اعضای جامعه به یکدیگر در نظر گرفت، این نوع تعریف از امنیت چندین جز را در بر می‌گیرد که عبارت است از:

- امنیت حاصل فضای اجتماعی است.
- این فضای اجتماعی سطح کلان یا دولت به معنای عام را در بر نمی‌گیرد.
- امنیت اجتماعی فقط به سطح امنیت فرد محدود نمی‌شود.

– امنیت اجتماعی بر مجموعه‌ای از افراد تأکید می‌ورزد که عنصر یا عناصری ویژه مانند: جنسیت، قومیت، مذهب و مانند آن‌ها را به هم مرتبط می‌سازد.

– زمانی که ارزش‌های اتصال‌دهنده افراد تهدید گردد امنیت متزلزل می‌شود(همان).
 دسته سوم تعاریف از امنیت اجتماعی بر فراغت جمعی از تهدیدی که عمل غیرقانونی دولت، دستگاه، فرد و یا گروهی که در تمام یا قسمتی از جامعه به وجود آورده است، تأکید می‌ورزد(همان).
 در حوزه روان‌شناسی نیز امنیت به شکل‌های مختلف مورد ارزیابی قرار گرفته است، برای نمونه به اعتقاد فروم، انگیزش شخصیت ایمن و سالم عبارت است از: «ارضای نیازهای روان»، اما نه به هر طریقی. شخص ایمن و سالم نیازهای روانیش را از راه‌های صحیح و سازنده تأمین می‌کند(رجبی‌پور، ۱۳۸۴: ۹۱).
 آپورت معتقد است که داشتن هدف‌های درازمدت و تلاش برای آینده، کانون وجود آدمی را تشکیل می‌دهد. انسان سالم و ایمن همواره به باروری، تجربه‌های تازه و کشف مسائل جدید نیازمند است. شخص ایمن و سالم آن قدر احساس امنیت می‌کند که حاضر به آزمایش تجربه‌های گوناگون می‌شود تا اعتبار آن‌ها را در مراحل مختلف زندگی تجربه کند(همان). مازلو انگیزش اصلی و اساسی شخص ایمن و سالم را خودشکوفایی می‌داند، در نظر وی، انسان ایمن به حد کافی نیازهای خود را تأمین کرده است، به گونه‌ای که انگیزش اصلی او گرایش به خود شکوفایی به منزله شکوفایی مداوم توانایی‌ها، استعدادها و ظرفیت‌هاست و در همه اوقات در طول زندگی ادامه می‌یابد.

دیدگاه‌های نظری در مورد رابطه سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی

یکی از منافع عمده حاصل از سرمایه اجتماعی، امنیت اجتماعی است. امنیت اجتماعی به معنای فقدان ناهنجاری‌ها، آسیب‌های اجتماعی، جرم، جنایت، اعتیاد، خودکشی، فروپاشی خانواده و مانند آن است. امنیت اجتماعی هم‌چنین به مثابه پیامد مثبت و مطلوب، حاصل اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر زندگی فردی در قدم اول و زندگی جمعی به تبع آن است. بدین ترتیب هرچند اصطلاح امنیت اجتماعی، مفهوم امنیت برای اجتماع را مطابق با نگرش کل‌گرایانه در ذهن متبادر می‌سازد، اما اساس مفهوم امنیت اجتماعی و وجه ممیز آن از امنیت عمومی و مانند آن، تأمین امنیت مادی و معنایی فرد است(تقی‌لو، ۱۳۸۵: ۲۴۰). به همین دلیل احساس امنیت تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی تلقی می‌شود، امنیت بعد عینی مسئله و احساس امنیت به عنوان بعد ذهنی تلقی می‌شود. احساس امنیت نداشتن به دلایل متعدد پدید می‌آید، یکی از دلایل احساس نامنی، ممکن است به خاطر موقعیت و وضعیت خاص حاکم بر یک جامعه باشد و فرد به خاطر پاره‌ای از عوامل محل امنیت در جامعه احساس نامنی بکند. احساس امنیت در یک جامعه، به احساس روانی شهروندان از میزان وجود یا وجود نداشتن امنیت در آن جامعه ناشی می‌شود و هر چه میزان فراوانی جرم بالاتر باشد، احساس امنیت در آن جامعه پایین‌تر است؛ اما گاهی این احساس امنیت نداشتن ممکن است ریشه روانی و فردی داشته باشد نه اجتماعی(کلاهیچیان، ۱۳۸۲: ۱۳۴). سرمایه اجتماعی نوعی ویژگی

تسهیل‌کنندگی در روابط اجتماعی دارد. وجود سرمایه اجتماعی در ساختارهای اجتماعی باعث می‌شود محیطی به وجود آید که در آن امنیت بیشتری وجود داشته باشد. به نحوی که انسان‌ها از آرامش برخوردار باشند و در روابط متقابل با کمترین اصطکاک تنش‌های خود را برطرف کنند (متولی، ۱۳۸۴: ۱۳۹-۱۳۸). سرمایه اجتماعی به نوعی بر میزان جرایم نیز تاثیر دارد. سرمایه اجتماعی می‌تواند با ترویج و تقویت هنجارها و ارزش‌هایی که مانع از وقوع رفتار مجرمانه می‌شود، میزان آن را در جامعه کاهش دهد (همان). به اعتقاد آیزنشتاد مهم‌ترین مساله نظم اجتماعی برای دور‌کیم و تا حدودی تونیس، اعتماد و همبستگی اجتماعی است؛ یعنی این که بدون انسجام و نوعی اعتماد، پایداری نظم اجتماعی ممکن نیست (ازکیا، ۱۳۸۰: ۵). کلاس افه با توجه به ابعاد سرمایه اجتماعی آن را در بر گیرنده روابط انجمنی، اطمینان به نهادها و اعتماد بین اشخاص و اقوام و خیرخواهی می‌داند و عوامل تاریخی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی را در کم و کیف سرمایه اجتماعی موثر دانسته و خود سرمایه اجتماعی را به عنوان یکی از عوامل کارایی و توسعه اقتصادی، نظم و صلح جهانی، احساس امنیت و توسعه معرفی کرده است (عبداللهی، ۱۳۸۵: ۲۰۴-۲۰۳). تالکت پارسونز اجتماع را به عنوان یکی از چهار خرده نظام اصلی لازم برای حفظ نظم در هر جامعه‌ای می‌داند. اجتماع حوزه تعاملات اجتماعی در جهت رشد و شکوفایی احساسات، عواطف و تولید تعهد، وفاداری و مسئولیت‌پذیری لازم برای به هم وصل کردن افراد و گروه‌هاست. پیدایش دوستی، مودت، اعتماد، همبستگی و انسجام اجتماعی از کارکردهای خاص خرده نظام اجتماع است. کم و کیف کارکرد اجتماع به نوع اجتماع (محلی، ملی و بین‌المللی) و ویژگی‌های سایر خرده نظام‌های فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نوع تعامل آن‌ها با هم بستگی دارد، در جوامع سنتی که در آن‌ها اجتماعات محلی کوچک^۱ غالب است، خاص‌گرایی، عاطفه‌گرایی، رابطه‌گرایی و جانب‌داری و بر عکس در جوامع مدرن، عام‌گرایی، خردگرایی، ضابطه‌گرایی و ... رواج دارد. در دیدگاه پارسونز اجتماع جامعه‌ای در سطح کلان، نماد انسجام جمعی عام و وحدت ملی است. مطالب پارسونز درباره انواع اجتماعات خاص و عام و متغیرهای الگویی او منبع مباحث جدیدی شده است.

یورگن هابرماس هم در بحث از اجتماع و نظم اجتماعی، ضمن تاثیرپذیری از پارسونز ایده‌های جدیدی مطرح کرده است. هابرماس سرمایه اجتماعی را به معنی وفاق تفاهمی و کنش ارتباطی و هنجارهای عام فراگروهی را محصول جهان حیاتی و حوزه عمومی^۲ می‌داند. حوزه عمومی فضایی است که در آن کنشگران اجتماعی می‌توانند به دور از دخالت سیستم که معمولاً با زبان ثروت و قدرت (تطمیع و تهدید) برخوردار می‌کند به گفتگوی آزاد، خردمندانه و به دور از هر نوع سلطه پردازند و درباره اهداف (ارزش‌ها) و راه‌های رسیدن به آن‌ها (هنجارها) به توافق برسند و با عقلانی کردن جهان زندگی، سیستم را نیز عقلانی نمایند و به طرف جامعه‌ای انسانی‌تر و برخوردار از خردورزی، انسجام، آزادی و عدالت بیشتر

¹ Local Community

² Public Sphere

حرکت نمایند. حوزه عمومی و کنش ارتباطی هم عامل و شاخص سرمایه اجتماعی عام و انتظام بخش حیات اجتماعی‌اند.

مطابق با دیدگاه نظری گیدنز چهار زمینه محلی اعتماد در فرهنگ‌های پیش مدرن رواج دارد که مطابق با نظم اجتماعی خاص خودشان تنوعات بسیاری می‌پذیرند. اولین زمینه اعتماد، نظام خویشاوندی است که در اکثر وضعیت‌های پیش‌مدرن شیوه نسبتاً پایداری برای سازمان‌دهی رشته‌های روابط اعتماد در طول زمان و مکان فراهم می‌کند و با فراهم کردن مجموعه‌ای از پیوندهای اجتماعی پایدار و قابل اطمینان، اغلب تشکیل دهنده میانجی سازمان دهنده روابط اعتماد است. این ویژگی روابط اعتماد در مورد اجتماعات محلی نیز صدق می‌کند، چرا که محلی بودن زمینه‌های پیش‌مدرن کانون امنیت وجودی بوده و در آن سهیم است (کسل، ۱۳۸۳: ۴۲۶-۴۱۲). سومین عامل در این زمینه جهان‌بینی دینی در محیط‌های پیش‌مدرن می‌باشد. به اعتقاد گیدنز عقاید دینی هر چند ممکن است منبع اضطراب و دلهره شدیدی باشند، اما از جهات بسیاری تامین‌کننده تفسیرهای اخلاقی و عملی از زندگی شخصی و اجتماعی و همچنین از جهان طبیعی هستند و به عنوان عاملی که موجب اطمینان به روی داده‌های اجتماعی و طبیعی می‌شود، برای مومنان محیطی آکنده از امنیت ایجاد می‌کند.

چهارمین زمینه در روابط اعتماد در فرهنگ‌های پیش‌مدرن، سنت است. سنت برخلاف دین به هیچ پیکره خاصی از عقاید و مناسک اطلاق نمی‌شود بلکه به معنای شیوه سازمان‌دهی این عقاید و مناسک، به خصوص در نسبت با زمان است. سنت به دلیل خصیصه روال‌مندی که دارد ذاتاً پرمعناست. معانی فعالیت‌های روال‌مند در احترام یا گرمی داشت همگانی، که در ذات سنت است و همچنین در پیوند سنت و مناسک نهفته است. مناسک که جز جدایی‌ناپذیر سنت است، عمیقاً آرام‌بخش بوده و به شیوه‌ای اساسی در امنیت وجودی سهیم است، از سوی دیگر گیدنز معتقد است، در جهان مدرن دیگر عواملی که پیش از آن در محیط‌های پیش‌مدرن ایجاد ناامنی و مخاطره می‌کرد وجود ندارد یا اهمیت سابق را از دست داده است و همراه با رشد نهادهای اجتماعی مدرن نوعی تعادل میان اعتماد و مخاطره و نیز ترس و امنیت برقرار شده است که عناصر دخیل در آن با دوره پیش‌مدرن متفاوت است. در اوضاع و شرایط مدرنیته با این که فعالیت‌های انسان‌ها همچنان دارای موقعیت و زمینه‌اند، اما اثر سه نیروی عظیم و پویای مدرنیته یعنی جدایی زمان و مکان، مکانیسم از جا برکندن و تاملی بودن نهادی، موجب شده که برخی از صور بنیادی روابط اعتماد از خواص محیط‌های محلی جدا شوند. در دنیای مدرن مخاطره و خطر به عنوان تجربه‌ای مرتبط با امنیت وجودی، همراه با اکثر جنبه‌های دیگر زندگی اجتماعی دنیوی شده است. دنیایی عمدتاً با مخاطرات آفریده بشر ساخته شده‌اند و دیگر جایی برای دخالت‌های نیروهای خرافی و تصورات مربوط به سرنوشت جایی ندارد(همان).

جین جاکوب که معمولاً به‌عنوان معرفی‌کننده مفهوم سرمایه اجتماعی به جامعه‌شناسی معاصر شناخته می‌شود، این مفهوم را برای تبیین بخشی از این واقعیت که چرا برخی از شهرها امن‌تر از شهرهای دیگرند توسعه داد (ملکی، ۱۳۸۹: ۳۴).

پیشینه تحقیق

صمدی بکه‌جان (۱۳۸۴)، امنیت اجتماعی در شهر سنندج را مورد بررسی قرار داد. جامعه آماری پژوهش مناطق حاشیه‌نشین و مرکز شهر سنندج است که با استفاده از روش مصاحبه عمیق با نمونه‌ای ۶۰ نفری از ساکنان منطقه‌های حاشیه و مرکز شهر سنندج انتخاب شده است. نبود امنیت سرمایه‌گذاری برای بازاریان در حوزه اقتصادی، کم بودن حقوق و مزایا برای میانسالان و سالمندان گروه مرکز (قشر رسمی و فرهنگی) و تهدیدات قومی از مهم‌ترین مسائل امنیتی بوده‌اند. مهم‌ترین عامل سلب امنیت در تمامی گروه‌های مورد بررسی عامل اقتصادی بوده است. امیرکافی در سال ۱۳۸۰ مطالعه‌ای را با عنوان اعتماد اجتماعی و عوامل موثر بر آن را با استفاده از روش پیمایشی در سه منطقه از شهر تهران و با تبیین دیدگاه‌های عمده نظری در زمینه اعتماد اجتماعی و در نظر گرفتن متغیرهای روابط اجتماعی، سرمایه اجتماعی، امنیت، تعهد و مقبولیت اجتماعی به عنوان متغیرهای تاثیرگذار بر اعتماد اجتماعی، انجام داده است که طی آن به این نتایج دست یافته است که، میزان اعتماد اجتماعی در بین پاسخگویان در حد متوسط به بالا می‌باشد، میانگین اعتماد اجتماعی در مناطق انتخابی (۳، ۱۶ و ۶) به ترتیب سیر نزولی داشته است، میزان اعتماد اجتماعی در بین مردان بیش از زنان بود است و تحصیلات افراد با اعتماد اجتماعی رابطه منفی دارد. سایر متغیرهای مستقل با اعتماد اجتماعی رابطه مستقیم معناداری نشان داده‌اند که از این میان متغیر دگرخواهی با (۴۴٪) بیشترین و امنیت با (۲۱٪) کمترین تاثیر را بر اعتماد اجتماعی دارند.

صفری شالی (۱۳۸۶)، در مقاله پژوهشی به بررسی رابطه دو سازه احساس امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی می‌پردازد. نتایج آن نشان می‌دهد امنیت اجتماعی بالاترین ضریب همبستگی را با سرمایه اجتماعی دارد و در مدل‌یابی معادلات ساختاری مشخص شد که بالاترین ضریب مسیر را بر سرمایه اجتماعی داشته است. از طرف دیگر وجود و گسترش سرمایه اجتماعی خود باعث بازتولید امنیت اجتماعی می‌گردد و در صورت فرسایش هر یک، دیگری دچار فرسایش خواهد شد. ردادی (۱۳۸۷)، در مقاله‌ای به موضوع سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی پرداخته است، او بیان می‌کند که اعتماد در جامعه بیمار تولید نمی‌شود و در واقع جرم، جنایات و انحرافات اجتماعی بازتاب نبود سرمایه اجتماعی است و یکی از راه‌های مهم افزایش سرمایه اجتماعی در جامعه را تقویت هنجارهای اجتماعی می‌داند. هنجارها موجب تقویت همیاری، انسجام بخشی و کاهش کنترل رسمی شهروندان می‌شود و به این صورت امنیت اجتماعی را تقویت می‌کند. عنایت و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به مطالعه رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت

اجتماعی در میان جوانان ۲۵-۱۵ ساکن شهرهای شیراز و یاسوج پرداخته‌اند. این پژوهش براساس تئوری گیدنز و روش پیمایشی انجام شده است. نتایج این تحقیق نشان داده است که احساس امنیت اجتماعی پاسخگویان بیشتر تحت‌تاثیر اعتماد قرار دارد تا محل سکونت آن‌ها و همچنین اعتماد اجتماعی تعمیم یافته و نهادی، هر دو موجب افزایش احساس امنیت اجتماعی می‌شوند؛ اما تاثیر اعتماد نهادی بر افزایش احساس امنیت سیاسی و قضایی چندین برابر تاثیر اعتماد تعمیم یافته است، در نهایت این که میزان احساس امنیت عمومی و اقتصادی به همان اندازه‌ی اعتماد نهادی، تحت تاثیر اعتماد تعمیم یافته قرار دارد. نادری و جاهد (۱۳۸۹) در پژوهشی که در زمینه رابطه امنیت اجتماعی و سرمایه اجتماعی (مطالعه مورد شهر اردبیل) انجام گرفته است، تاثیر مولفه‌های مختلف سرمایه اجتماعی نظیر اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی و روابط اجتماعی بر اساس امنیت اجتماعی مورد واکاوی قرار گرفته است و نتایج حاصل از تحقیق بدین شرح است که بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد، یعنی هرچه میزان سرمایه اجتماعی در جامعه بیشتر باشد به همان اندازه احساس امنیت اجتماعی نیز بیشتر خواهد بود. تمامی مولفه‌های ذکر شده رابطه معنی‌داری با احساس امنیت اجتماعی دارند و در تحلیل نهایی شاخص اعتماد اجتماعی بیشترین همبستگی را با احساس امنیت اجتماعی نشان داده است.

بیات (۱۳۸۷) تحقیقی با عنوان تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی (با تاکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی) انجام داده است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بین میزان احساس ناامنی و متغیرهای میزان بروز جرایم، پرداخت رسانه‌ای، هویت و اعتماد رابطه معنی‌دار وجود دارد.

نیازی و دیگران (۱۳۹۰) رابطه بین میزان سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال و جنوب شهر تهران را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های تحقیق وجود همبستگی معنی‌دار بین دو متغیر سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین زنان مناطق شمال و جنوب شهر تهران را نشان می‌دهد. نوع رابطه مثبت و بیانگر این امر است که با افزایش میزان سرمایه اجتماعی زنان، شاهد افزایش احساس امنیت اجتماعی در بین آنان خواهیم بود. گروسی تحقیقی با عنوان بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت، به روش مطالعه موردی و استفاده از ابزار پرسشنامه با حجم ۸۸ نفر و با ملاک قرار دادن متغیر احساس امنیت اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و متغیر اعتماد اجتماعی به عنوان متغیر مستقل به این نتایج دست یافته که: ۱. از سه مولفه اعتماد اجتماعی (اعتماد بنیادی، اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد بین شخصی) فقط اعتماد بین شخصی با احساس امنیت اجتماعی رابطه معنادار نشان داده است. ۲. از میان متغیرهای زمینه‌ای قومیت دانشجویان و میزان درآمد خانواده آن‌ها با احساس امنیت رابطه معنادار نشان داده است.

بحری‌پور و دیگران (۱۳۹۱) رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، (مطالعه موردی شهرستان کاشان) را مورد مطالعه قرار دادند. تحقیق به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه، در بین ساکنان ۱۸ سال و بالاتر شهرستان کاشان، در سال ۱۳۹۱ به انجام رسیده است، در این تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای استفاده شده و حجم نمونه مورد مطالعه ۳۶۲ نفر است. نتایج حاصل از آزمون رابطه بین متغیرهای تحقیق نشان داد که سرمایه اجتماعی شهروندان بر احساس امنیت اجتماعی آن‌ها تاثیرگذار است، هم‌چنین بین سه بعد از چهار بعد اندازه‌گیری شده در این تحقیق؛ یعنی اعتماد اجتماعی، شبکه مشارکت اجتماعی و آگاهی اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی تفاوت معناداری مشاهده شده و این تفاوت در بعد هنجار عمل متقابل مشاهده نشده است؛ ضمن این که بین متغیرهای جنس، سن، وضعیت تاهل، شغل، مقطع تحصیلی و میزان هزینه خانواده با احساس امنیت اجتماعی هیچ‌گونه رابطه معنی‌داری وجود ندارد. نتایج حاصل از تحلیل مسیر در این تحقیق نیز نشان داد که متغیرهای مستقل آگاهی، اعتماد و مشارکت اجتماعی دارای اثرگذاری مثبت و هم‌چنین متغیرهای مستقل سن و هنجار عمل متقابل دارای اثرگذاری منفی بر روی متغیر وابسته احساس امنیت اجتماعی هستند. پاتنام (۲۰۰۰) دریافت شاخص ترکیبی او درباره سرمایه اجتماعی، همبستگی منفی با میزان قتل در کل آمریکا و با نزاع که او به عنوان نماد رفتار خشن در نظر می‌گیرد، بررسی‌های دیگر (OECD, 2001: 54)، مواردی را در آمریکا گزارش کرد که نشان می‌دهد حتی با کنترل فقر و عوامل دیگر که ممکن است رفتار مجرمانه تقویت کند، مناطقی با این ویژگی‌ها شناخته می‌شوند: گمنامی و آشنایی محدود بین ساکنان، گروه‌های همسان خارج از کنترل نوجوانان و سطح پایین مشارکت مدنی به سمت خطر فزاینده جرم و خشونت رو می‌کنند. هاپرن (۲۰۰۱) با استفاده از داده‌های یک پیمایش بین‌المللی قربانیان جرم، برای اندازه‌گیری نرخ جرم و سرمایه اجتماعی در ۱۸ کشور، دریافت دو سوم تنوع فراملی در میزان جرم می‌تواند با سطوح بی‌عدالتی اقتصادی، رفتار خودخواهانه و اعتماد اجتماعی قابل توجیه باشد.

لیدزاستروم و همکاران در سال ۱۹۹۴ تحقیقی در خصوص بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت انجام داده‌اند، این مطالعه در رابطه با میزان احساس امنیت و سرمایه اجتماعی در سوئد، با هدف شناسایی میزان تاثیر سرمایه اجتماعی بر احساس امنیت انجام گرفته است، در این مطالعه تاثیر همبستگی بین مناطق، مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی و روابط همسایگی بر احساس امنیت اجتماعی مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی و مشارکت اجتماعی، درصد قابل توجهی از واریانس میزان احساس ناامنی را در کنار متغیرهای فردی تبیین می‌کند (عباسی، ۱۳۸۶: ۸-۷). کلی و فرناندز در سال ۱۹۹۹ در تایید نقش سرمایه اجتماعی در امنیت اجتماعی مطالعاتی انجام دادند و به این نتیجه رسیدند که در جوامع فاقد سرمایه اجتماعی، جرم و جنایت بیشتر است و خانواده‌ها از دوام کمتری برخوردارند (اختر محقی، ۱۳۸۵: ۱۴).

فرضیات تحقیق

۱. بین میزان مشارکت اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت رابطه معناداری وجود دارد.
۲. بین میزان اعتماد اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت رابطه معناداری وجود دارد.
۳. بین میزان روابط اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت رابطه معناداری وجود دارد.
۴. بین میزان انسجام اجتماعی و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت رابطه معناداری وجود دارد.
۵. میزان احساس امنیت شهروندان سردشت برحسب جنسیت متفاوت است.
۶. میزان احساس امنیت شهروندان سردشت برحسب تحصیلات متفاوت است.
۷. میزان احساس امنیت شهروندان سردشت برحسب وضعیت تاهل متفاوت است.
۸. بین عوامل فردی (سن، وضعیت اشتغال و هزینه‌های ماهیانه خانواده) و میزان احساس امنیت اجتماعی در بین شهروندان شهر سردشت رابطه معناداری وجود دارد.

متغیرهای مستقل تحقیق

جنسیت، سن، وضعیت تاهل، تحصیلات، شغل، منطقه مسکونی، مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، روابط اجتماعی، انسجام اجتماعی و سرمایه اجتماعی.

متغیر وابسته تحقیق

احساس امنیت اجتماعی

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای مستقل

سرمایه اجتماعی

سرمایه اجتماعی: شبکه‌ای از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین فردی و بین گروهی و تعاملات افراد با گروه‌ها، سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی است که قرین همبستگی و انسجام اجتماعی و برخورداری افراد و گروه‌ها از حمایت اجتماعی و انرژی لازم برای تسهیل کنش‌ها در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی می‌باشد (عبداللهی، ۱۳۸۵: ۱۹۶). با توجه به تعریف برای سرمایه اجتماعی چهار شاخص: مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی و روابط اجتماعی در نظر گرفته شده است که به قرار زیر تعریف می‌شوند:

مشارکت اجتماعی

مشارکت اجتماعی در بر گیرنده انواع کنش‌های فردی- گروهی به منظور دخالت در تعیین سرنوشت خود و جامعه و تاثیر نهادن بر فرایندهای تصمیم‌گیری درباره امر عمومی است (موسوی، ۱۳۸۵ : ۷۹). برای سنجش متغیر مشارکت اجتماعی از ۷ گویه در سطح سنجش رتبه‌ای چند حالتی و در قالب: کمک مالی برای ساخت مسجد، مدرسه، پل، کمک جنسی و کالایی برای زلزله‌زده‌ها، سیل‌زده‌ها، کمک از طریق نیروی کار به شکل مجانی، شرکت در حل معضلات موجود در سطح شهر، شرکت در کارهای جمعی و گروهی، توجه به وضعیت زندگی دیگران و در زندگی فقط به فکر خود بودن.

اعتماد اجتماعی

اعتماد اجتماعی را می‌توان داشتن حسن ظن فرد نسبت به سایر اعضای جامعه تعریف کرد (کافی، ۱۳۸۰: ۲۷). برای سنجش اعتماد اجتماعی از ۱۰ گویه در سطح سنجش رتبه‌ای چندحالتی و در قالب: وجود حس همکاری در بین مردم، صادقانه بودن رفتارهای روزانه مردم نسبت به همدیگر، داشتن صراحت کلام در بیان واقعیت‌های اجتماعی- سیاسی، با دیگران همانند اعضای خانواده خود رفتار کردن، یکی بودن ظاهر و باطن مردم شهر، شراکت در کارها با دیگران، اقتضای شرایط به این که هر کس به فکر خودش باشد، اعتماد به همسهریان، داشتن صداقت با دوستان و بیان مسائل اجتماعی روزانه در جمع دوستان.

انسجام اجتماعی

انسجام اجتماعی دلالت بر توافق جمعی میان اعضای یک جامعه دارد که حاصل پذیرش و درونی کردن نظام ارزشی و هنجارهای یک جامعه و وجود تعلق جمعی (احساس «ما» کردن) و تراکمی از وجود تعامل در میان افراد جامعه است (ازکیا، ۱۳۸۰: ۱۸۱). برای سنجش انسجام اجتماعی از ۸ گویه در سطح سنجش رتبه‌ای چندحالتی در قالب طیف برش قطبین و به شکل: همسهریان موقع گرفتاری به درد می‌خورند، دوستی و رفاقت مردم با یکدیگر، اهل غیبت و عیب‌جوئی بودن، به نصیحت دیگران گوش دادن، دلداری دادن دیگران موقع گرفتاری، احترام بزرگی و کوچکی را نگه داشتن، در هر کار بی‌خودی مداخله نکردن و کاری به کار همدیگر نداشتن.

روابط اجتماعی

روابط اجتماعی ارتباط بین دو نفر و بیشتر یا چند گروه را بیان می‌کند، این روابط می‌تواند صورت همکاری و دوستی داشته باشد یا به شکل تضاد و تنش بین افراد و گروه‌ها نمایان شود. به بیان دیگر

روابط اجتماعی، ارتباط و وابستگی متقابل انسان‌ها و جهت‌گیری رفتاری آنهاست که می‌تواند در جهت دوستی یا دشمنی باشد (تولایی، ۱۳۸۵: ۱). برای سنجش روابط اجتماعی از ۳ گویه در سطح سنجش رتبه‌ای چندحالتی و در قالب: ارتباط برقرار کردن با دیگران در جمع، رفت و آمد کردن با همسایه‌ها و برخورد دوستانه با دیگران در سطح شهر.

تعریف مفهومی و عملیاتی متغیر وابسته

احساس امنیت

«احساس امنیت» پدیده روان‌شناختی - اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی می‌باشد این احساس ناشی از تجربه‌های مستقیم و غیرمستقیم افراد از شرایط پیرامونی است و افراد مختلف به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند (کرامتی، ۱۳۸۵: ۱۵۳). احساس امنیت اجتماعی در دو بعد احساس امنیت مالی و احساس امنیت جانی تقسیم شده است.

احساس امنیت جانی

هر گونه تهدیدی که علیه جان انسان‌ها وجود داشته باشد امنیت جانی آن‌ها از بین می‌رود، بنابراین شرایط احساس امنیت جانی شرایطی است که هیچ‌گونه تهدیدی علیه جان افراد جامعه وجود نداشته باشد (صمدی بگه‌جان).

گویه‌های استفاده شده برای شاخص امنیت جانی

- تردد زنان و خانواده به تنهایی خصوصاً در شب
- تردد با ماشین‌های مسافرکشی
- برقراری ارتباط و دوستی با افراد غریبه
- راه رفتن به تنهایی در یک مسیر خلوت
- کمک به سرنشینان اتومبیلی که در خیابان خراب شده
- رفتن و نشستن در پارک‌های حاشیه‌ای به تنهایی
- خوابیدن در منزل در موقع شب به تنهایی
- رانندگی در خیابان‌های خلوت
- به طور کلی از نظر جانی تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟

احساس امنیت مالی

- منظور این است که دارایی و اموال افراد تا چه حد در امنیت است، تا جایی که این دارایی‌ها مورد تهدید قرار نگیرد(همان).
- برای ساخت این شاخص از هفت گویه استفاده شده است.
- به همراه داشتن پول نقد به مقدار زیاد
  - انجام معاملات مهم به تنهایی
  - سپردن سرمایه خود به فرد دیگر
  - آراستن کودکان به زیورآلات در خارج از منزل
  - پارک کردن اتومبیل در خیابان به مدت طولانی
  - خالی گذاشتن منزل به مدت چند روز
  - به طور کلی از نظر مالی تا چه حد احساس امنیت می‌کنید؟

روش تحقیق

روش تحقیق، پیمایش است. جامعه آماری کل افراد بالای ۱۸ سال ساکن در شهرستان سردشت بود که تعداد آن‌ها برابر ۱۷۳۲۱ نفر می‌باشد(سایت مرکز آمار ایران، ۱۳۹۳). روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه برابر ۳۷۵ نفر انتخاب شد.

نتایج تجربی تحقیق

۱. جنسیت: از میان ۱۰۴ پاسخگو، تعداد ۴۵ نفر زن و ۵۹ نفر دیگر به مردان تعلق دارد، به عبارتی ۴۳/۳٪ از کل پاسخگویان را زنان و ۵۷/۷٪ بقیه را مردان تشکیل داده‌اند.
۲. سن: نمونه‌های آماری در تحقیق حاضر افراد ۱۵ تا ۶۴ سال هستند، از میان ۱۰۴ پاسخگو کوچک‌ترین فرد دارای ۱۵ سال و بزرگ‌ترین فرد ۶۴ سال دارد.
۳. تحصیلات: از میان ۱۰۴ پاسخگو، تعداد ۱ نفر بی‌سواد، تعداد ۱۱ نفر سطح تحصیلات‌شان ابتدایی، تعداد ۳ نفر سطح تحصیلات‌شان زیر دیپلم، تعداد ۳۱ نفر دارای مدرک دیپلم، تعداد ۲۱ نفر دارای سطح تحصیلات فوق‌دیپلم، تعداد ۳۰ نفر دارای سطح تحصیلات لیسانس و تعداد ۲ نفر دارای سطح تحصیلات فوق‌لیسانس و بالاتر می‌باشند.
۴. تاهل: از تعداد ۱۰۴ نفر پاسخگو ۵۵ نفر از کل پاسخگویان مجرد و تعداد ۴۹ نفر متاهل هستند.
۵. احساس امنیت اجتماعی: مقدار میانگین کلی متغیر احساس امنیت اجتماعی برابر ۴۳/۶۹ می‌باشد که در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد متوسط به بالا می‌باشد.

۶. اعتماد اجتماعی: میانگین متغیر اعتماد اجتماعی با مقدار $۳۷/۶$ در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد کمتر از متوسط می‌باشد.
۷. مشارکت اجتماعی: میانگین متغیر مشارکت اجتماعی با مقدار $۲۶/۳۳۸$ در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد متوسط می‌باشد.
۸. روابط اجتماعی: میانگین متغیر روابط اجتماعی با مقدار $۱۲/۲۲$ در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد کمتر متوسط می‌باشد.
۹. انسجام اجتماعی: میانگین متغیر انسجام اجتماعی با مقدار $۲۸/۴۲$ در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد متوسط می‌باشد.
۱۰. سرمایه اجتماعی: میانگین متغیر سرمایه اجتماعی با مقدار $۱۰۴/۵۹۶$ در مقایسه با میانگین مورد انتظار در حد متوسط به بالا می‌باشد.

نتایج آماره‌های دو متغیره تحقیق

۱. جنسیت و احساس امنیت اجتماعی: برای یافتن رابطه بین جنسیت و احساس امنیت اجتماعی از آزمون تفاوت میانگین‌ها استفاده شده است. طبق نتایج به دست آمده از انجام آزمون مذکور، واریانس متغیر احساس امنیت اجتماعی به تفکیک دو گروه زنان و مردان برابر می‌باشد، همچنین سطح معناداری کمیت t نشان‌دهنده وجود تفاوت بین گروه مردان و زنان می‌باشد که این تفاوت با مقدار $۱۱/۲۱$ به نفع مردان می‌باشد.
۲. سن و احساس امنیت اجتماعی: برای یافتن رابطه بین سن افراد و میزان احساس امنیت اجتماعی آن‌ها از آزمون پیرسون استفاده شده است. طبق نتایج به دست آمده از انجام این آزمون چون مقدار سطح معناداری ($a=۰/۴۳۲$) بزرگ‌تر از $۰/۰۵$ می‌باشد، وجود رابطه معنادار بین متغیرهای مذکور مورد تایید قرار نگرفته است.
۳. تحصیلات و احساس امنیت اجتماعی: برای یافتن رابطه بین میزان تحصیلات پاسخگویان و احساس امنیت اجتماعی آن‌ها از آزمون واریانس یک طرفه استفاده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده از این آزمون، به دلیل بزرگ بودن مقدار نسبت f از $۰/۰۵$ ($۰/۲۳۵ < ۰/۰۵$) وجود رابطه بین متغیرهای مذکور مورد تایید قرار نمی‌گیرد.
۴. وضعیت تاهل و احساس امنیت اجتماعی: برای یافتن رابطه بین وضعیت تاهل پاسخگویان و میزان احساس امنیت اجتماعی آن‌ها از آزمون تفاوت میانگین‌ها استفاده شده است. نتایج به دست آمده از انجام این آزمون حاکی از آن است که به دلیل معنادار نبودن نسبت t رابطه بین وضعیت تاهل و احساس امنیت مورد تایید قرار نمی‌گیرد.

۵. اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی: برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر اعتماد اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد ($a=0/01$).

۶. مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی: برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر مشارکت اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد ($a=0/00$).

۷. روابط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی: برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر روابط اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد ($a=0/00$).

۸. انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی: برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر انسجام اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد ($a=0/022$).

۹. سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی: برای آزمون رابطه بین این دو متغیر از آزمون پیرسون استفاده شده است. نتایج به دست آمده از این آزمون حاکی از وجود رابطه بین متغیر سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی می‌باشد ($a=0/01$).

نتایج آماره‌های چندمتغیره تحقیق

آزمون تحلیل رگرسیون چندمتغیره

نتایج به دست آمده از این آزمون با مقدار $(0/05 < 0/22)$ برای مشارکت اجتماعی و $(0/01)$ برای روابط اجتماعی نرمال بودن توزیع را تایید می‌کند. در این تحقیق، تحلیل‌های رگرسیونی چندمتغیره بر اساس معیار حداقل مربعات با استفاده از روش گام به گام انجام شده است. در این آزمون متغیر مشارکت اجتماعی و روابط اجتماعی در مدل باقی‌مانده و دو متغیر (اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی) دیگر از مدل خارج شده‌اند.

یافته‌های نظری تحقیق

طبق تئوری دورکیم، پارسونز، هابرماس، فوکویاما، گیدنز و آیزنشتاد و با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین انسجام اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

طبق تئوری پارسونز، گیدنز، کلاس افه، بوردیو، کلمن، پاتنام و فوکویاما و استناد به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین اعتماد اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

با استناد به تئوری هابرماس، گیدنز، کلاس افه، بودریو، پاتنام و جین جاکوب و در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، بین روابط اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. طبق تئوری دورکیم، پارسونز، هابرماس، گیدنز، افه، بودریو، کلنن، فوکویاما، پاتنام و جین جاکوب و استناد به نتایج حاصل از تحقیق حاضر، بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد. طبق تئوری پاتنام و با توجه به یافته‌های تحقیق حاضر، بین مشارکت اجتماعی و امنیت اجتماعی رابطه وجود دارد.

یافته‌های تحقیق بر مبنای پیشینه‌های تجربی

۱. با استناد به تحقیق انجام گرفته توسط امیر کافی، عباسی، لیدزاستروم، گروسی، قدیمی و وثوقی و با توجه به نتایج به دست آمده از جامعه آماری مذکور وجود رابطه معنادار بین متغیرهای امنیت اجتماعی با اعتماد اجتماعی اثبات می‌شود.
۲. مطابق با نتایج به دست آمده در تحقیق لیدزاستروم، عباسی و نامیان و با استناد به نتایج تحقیق حاضر وجود رابطه معنادار بین امنیت اجتماعی با مشارکت اجتماعی تایید می‌شود.
۳. با توجه به نتایج به دست آمده در تحقیق چلبی، مبارکی و لیدزاستروم و با استناد به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر وجود رابطه بین سرمایه اجتماعی و امنیت اجتماعی تایید می‌شود.
۴. با استناد به تحقیق چلبی و مبارکی و با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از جامعه آماری مذکور وجود رابطه بین روابط متقابل با دیگران و امنیت اجتماعی تایید می‌شود.
۵. با استناد به تحقیق چلبی و مبارکی و با در نظر گرفتن نتایج به دست آمده از جامعه آماری مذکور وجود رابطه بین انسجام اجتماعی و امنیت اجتماعی تایید می‌شود.

راهکارهای پیشنهادی

۱. با توجه به نتایج تحقیق افزایش مشارکت اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت نیز می‌شود از اینرو برای ارتقاء مشارکت اجتماعی و به تبع آن افزایش احساس امنیت اجتماعی، مهندسين فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با زمینه‌سازی برای افزایش مشارکت در بین مردم در مناسبت‌ها (جشن‌های گلریزان، کمک به مستمندان در عیاد اسلامی، استفاده از کمک‌های مردمی در حل مشکلات و معضلات موجود در شهر توسط نهادهای مربوطه و ...) و موقعیت‌های مختلف و به صحنه کشیدن مردم برای کارهای جمعی، دسته جمعی و عمومی می‌توانند گام موثری در این زمینه بردارند.
۲. نتایج به دست آمده از تحقیق نشان داده که هر چه اعتماد اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد احساس امنیت نیز ارتقاء خواهد یافت، در این زمینه جهت بسترسازی برای اعتماد و به تبع آن افزایش احساس امنیت، مهندسين فرهنگی و برنامه‌ریزان اجتماعی با تقویت پایه‌های اعتماد بنیادین در بین افراد جامعه می‌توانند اعتماد عام را هم در بین مردم و هم در بین نهادهای دولتی افزایش داده و از این طریق

احساس امنیت را نیز تقویت کنند، از سوی دیگر نظارت بر تعاملات روزمره و کنترل آن‌ها توسط نیروی انتظامی به منظور کاهش آسیب‌پذیری روابط اجتماعی، نقش موثری در بالا بردن اعتماد اجتماعی دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود نیروی انتظامی با اجرای دقیق وظایف خود به بالا رفتن اعتماد اجتماعی و به تبع آن بالا رفتن احساس امنیت اجتماعی کمک کنند.

۳. طبق نتایج تحقیق، افزایش روابط اجتماعی در بین شهروندان باعث افزایش احساس امنیت می‌شود، از این رو نهادهای آموزشی (مدارس و دانشگاه‌ها) با آموزش روابط سهل و آسان و رسانه‌های جمعی به خصوص صدا و سیما در مقام فرهنگ‌سازان جامعه با تولید و پخش برنامه‌های متنوع و برجسته ساختن مزایای این نوع روابط می‌توانند در جهت بسترسازی برای تقویت روابط اجتماعی در بین مردم گام موثری بردارند.

۴. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که، با افزایش انسجام اجتماعی احساس امنیت نیز افزایش می‌یابد، از این رو نهادهای آموزشی مثل مدارس و دانشگاه‌ها با آموزش و ترویج زمینه‌های ارتقاء انسجام در بین خانواده‌ها و همچنین افراد جامعه و همچنین صدا و سیما با تولید و پخش برنامه‌های مختلف در جهت فرهنگ‌سازی در بین مردم برای کمک و همیاری به دیگران و تقویت انسجام بین آن‌ها می‌توانند نقش موثری داشته باشند و از این طریق در بالا بردن احساس امنیت نیز گام بردارند.

۵. طبق نتایج به دست آمده از تحقیق، هر چه سرمایه اجتماعی در بین مردم بیشتر باشد احساس امنیت نیز بیشتر خواهد بود، در این زمینه پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی و سایر نهادهای مربوطه با برنامه‌ریزی دقیق و سنجیده و با تقویت چهار شاخص عمده سرمایه اجتماعی که در بالا عنوان شد، در ارتقاء احساس امنیت گام بردارند.

۶. با توجه به این که وقتی بحث از امنیت و ارتقاء آن در جامعه می‌شود، سخن از نیروهای انتظامی و پلیس ضرورت نشان می‌دهد، از این رو می‌توان گفت اساساً الگوی جامعه‌محوری باید در پلیس حاکم باشد و با شناخت سرمایه اجتماعی حاکم بر جامعه آن را در جهت تحقق اهداف سازمانی به کار گیرد. این امر مستلزم آن است که پلیس شناختی دقیق و موشکافانه از استعدادها و پتانسیل‌های موجود در جامعه داشته باشد، از طرف دیگر ساختارها، ماموریت‌ها و رفتارهای سازمانی خود را متناسب با قابلیت‌های اجتماعی تعدیل کند. این همان انطباق‌پذیری پلیس در جامعه است که نیازمند بازاندیشی مداوم در ماموریت‌ها و رفتارهای سازمانی است، به عبارت دیگر رویکرد جامعه‌محوری بر این پیش‌فرض استوار است که حلال مشکلات اجتماعی خود مردم هستند، لذا پلیس باید با بسیج عمومی مردم قابلیت‌های اجتماعی نهفته در جامعه را به منظور حل مشکلات اجتماعی به کار گیرد، در واقع سرمایه اجتماعی در جامعه به پلیس امکان می‌دهد تا استعدادها و پتانسیل‌های موجود در جامعه را در جهت کنترل موثر بر جرایم و آسیب‌های اجتماعی

رصد نماید، این امر مستلزم تعاملات سازنده و پیگیرانه پلیس با مردم است که در جامعه محوری نمود پیدا می‌کند.

منابع

- اختر محقق، م. (۱۳۸۵). **سرمایه اجتماعی**. تهران: انتشارات اختر محقق.
- بحری پور و دیگران. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی. **پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی**. شماره ۴.
- بیات، ب. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر احساسات امنیت شهروندان تهرانی، (با تاکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و بروز جرائم). **فصلنامه انتظام اجتماعی**. سال اول، شماره اول، صص ۳۱-۵۵.
- پیرموزن، ع، م. (۱۳۸۹). بررسی رابطه نقش اجتماعی پلیس و احساس امنیت خانواده‌ها. **فصلنامه نظم و امنیت انتظامی**. سال دوم، شماره سوم، صص ۱۰۵-۱۰۱.
- تاجبخش، ک. (۱۳۸۴). **سرمایه اجتماعی، اعتماد و دموکراسی**. تهران: نشر شیرازه. چاپ اول.
- حسینی، س، م، ح. (۱۳۸۴). **بررسی سرمایه اجتماعی و سهم استان در تولید ناخالص داخلی برای سال ۱۳۷۹**. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه مازندران.
- رنانی، م. (۱۳۸۱). سقوط سرمایه اجتماعی. **مجله آفتاب**. شماره ۱۶.
- ریتزر، ج. (۱۳۷۴). **نظریه‌های جامعه‌شناسی در دوران معاصر**. ترجمه: م، ثلاثی. تهران: انتشارات علمی. چاپ چهارم.
- سجادی، ح؛ و دیگری. (۱۳۸۴). شاخص‌های سلامت اجتماعی. **فصلنامه سیاسی اقتصادی**. شماره ۲۰۷ و ۲۰۸.
- سرمه، ز؛ و دیگری. (۱۳۸۰). **روش تحقیق در علوم رفتاری**. انتشارات دانشگاه تهران.
- شالی، ص، و دیگران. (۱۳۸۸). بررسی عوامل موثر بر اعتماد اجتماعی شهروندان. **فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی دانشگاه اصفهان**. شماره ۴.
- صمدی بگه‌جان، ج. (۱۳۸۴). **امنیت اجتماعی در شهر سنندج**. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد.
- فوکویاما، ف. (۱۳۸۴). سرمایه اجتماعی و جامعه مدنی. **مجموعه مقالات سرمایه اجتماعی، اعتماد و دموکراسی**. تهران: نشر شیرازه.
- قاسمی، و؛ و دیگری. (۱۳۸۵). بررسی ظرفیت سرمایه اجتماعی مناطق اصفهان. **فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی**. سال ششم، شماره ۵.
- Baron, M. (2006). Human resource development, social capital, emotional intelligence: Any link to productivity? **Journal of European Industrial Training**. 30 (2), P.p: 117-128.
- Dinda, S. (2007). Social Capital in the Creation of Human Capital and Economic Growth: A Productive Consumption Approach. **Journal of Socio-Economic**. V. 37, P.p: 2020-2033.
- Ferlander, S. (2003). The Internet, Social Capital and Local Community. **Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosoph**.
- Glaser, E. (2001). The formation of social capital. **Canadian Journal of Policy Research**. 2 (1), P.p: 34-40.